

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Emund Lagmands Saga

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Emund Lagmands Saga", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1817_306_14-intro-shoot-idm85.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Anledning

De store oversættelser og tabet af Norge

I 1816 og 1817 var Grundtvig travlt beskæftiget med blandt andet de to store oversættelser af Saxos Danmarkshistorie og Snorres kongesagaer. Hver især blev de udgivet i tre bind i årene 1818-1823. Oprindeligt havde Selskabet for Norges Vel kun bestilt Grundtvig til at oversætte Snorre, men efter bruddet mellem Danmark og Norge i 1814 måtte han revurdere sit engagement i Nordens oldtid. Ifølge fortalen til Saxo-oversættelsen vakte bruddet en voldsom følelse af fædrelandskærlighed i Grundtvig, som bød ham medtage Saxos værk i projektet, da Snorres ikke længere kunne siges at høre til Danmarks historie (Saxo Grammaticus 1818-1823, bind 1, s. XXX). Måske er det en efterrationalisering, men ifølge Flemming Lundgreen-Nielsen findes der i Grundtvig-arkivet belæg for, at bruddet havde denne effekt (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 56-63; se desuden Johansen 1968 og indledningen til *Prøverne*, afsnit 2 om tilblivelsen, angående de nærmere omstændigheder).

Tidligere prøveoversættelser

To tidligere prøver fra arbejdet med *Heimskringla* var udkommet allerede i 1815: i *Prøverne* og i nytårgaven *Heimdall*, hvor Grundtvig lod trykke endnu et udsnit af "Olav den Helliges Saga" under overskriften "Adelsteens-Drape" (s. 232-240). Grundtvig kan have valgt at trykke "Emund Lagmands Saga" i *Danne-Virke* som en statusrapport til de ventende abonnenter om oversættelsesarbejdets fremdrift. Allerede i august 1816 havde projektet ifølge Grundtvig skaffet 2/3 af de nødvendige midler, men der var stadig behov for flere abonnenter (Lundgreen-Nielsen 2010, s. 60-62). Brudstykket kan med andre ord også ses som et stykke reklame. Efter bruddet i 1814 måtte Grundtvig nemlig arbejde på oversættelserne uden økonomisk støtte, og abonnementsmodellen var nødvendig for at dække omkostninger til trykningen. Finansieringskonceptet blev dog ingen succes, og store dele af oplaget endte med at ligge usolgt hen. I 1834 blev resterne foræret til almueskolerne – datidens kommunale folkeskoler. Manuskriptmaterialet til Snorre-oversættelsen giver imidlertid ikke tilstrækkeligt med oplysninger til at kunne afgøre, hvor langt Grundtvig var nået (se også Toldberg 1946, s. 107). I fortalen til Saxo-oversættelsen står, at han var nået over halvvejs ind i "Olav den Helliges Saga" i foråret 1815 (Saxo Grammaticus 1818-1823, bind 1, s. XXX). Hvis det passer, må fortællingen om Emund for længst have været oversat i foråret 1817.

Væsentligere end dette tilblivelseshistoriske og økonomiske perspektiv er formentlig brudstykkets emne. I indledningen fremsætter Grundtvig den betragtning, at vi med Snorres gengivelse af Emunds tre fabler får et sjældent indblik i svensk poesi fra middelalderen. Dertil kommer, at det valgte brudstykke, siger noget om de politiske forhold i Sverige, og idet relationerne mellem Sverige og Danmark længe havde været anspændte, er dette også interessant. Napoleonskrigene havde destabiliseret den politiske situation, og Danmark-Norge og Sverige var kommet til at stå på hver sin side i koalitionerne. Fredsaftalerne i Jönköping 1809 og i Kiel 1814 havde ganske vist afsluttet de åbne konflikter, men Kielfreden resulterede i Norges afståelse til Sverige.

En politisk parallel

Grundtvigs syn på Sverige var ikke positivt. Nok havde han ved flere lejligheder forsøgt at mane til forbrødring de tre nordiske lande imellem blandt andet i "Julefesten" og "Saga om Nor og hans Æt" – begge fra 1809. I 1816 havde han behandlet en verserende teologisk debat i Sverige i artiklen "En mærkelig Røst fra Sverrig" og heri udtrykt ønsket om, at danske præster måtte udtale sig med samme forstand som deres svenske kollegaer. Man kan med andre ord finde positive glimt, men Grundtvigs billede af det svenske åndsliv og især af de svenske herskere var overvejende negativt. Arbejdet med Saxo og Snorre havde givet Grundtvig anledning til at repetere sin dom over den svenske historieskrivning fra 1812, hvor det i *Kort Begreb af Verdens-Krøniken i Sammenhæng* hedder:

Sverrig har i den gamle Tid ingen Historie; det synes som det mellem de tre nordiske Riger er blevet senest og i Begyndelsen sparsomt bebygget. I de gamle Sagn forekommer det tiest som en Tilgift til det danske Rige, ingen Skjald har siunget der, ingen hiemmebaarne Sagn lyde igiennem Tiderne, et vist

Kendemærke paa et vildt eller daadløst Folk (1812, s. 153 f.).

I indledningen til "Emund Lagmands Saga" fremsætter Grundtvig samme kritik. Ifølge Flemming Lundgreen-Nielsen er den her ikke kun rettet mod det historiske Sverige, men kan ses som et angreb på samtidens svenske åndsliv (1980, s. 732; se desuden Valdemar Niensens to artikler om Grundtvig og Sverige, 1957 og 1970).

Det oversatte kapitels beskrivelse af forholdene i Sverige omkring år 1000 er interessant, idet omstændighederne ved magtskiftet fra Oluf Skötkonung til sønnen Anund Jakob minder om situationen i det svenske kongehus i begyndelsen af 1800-tallet. I 1809 var Gustaf 4. Adolf blevet afsat ved et statskup, og hans 30 år ældre farbror Karl 13. valgtes som rigsforstander og efterfølgende som konge. Da Karl 13. ingen tronarving havde, måtte der på ny vælges en fremtidig konge. Først faldt valget på Christian August, et medlem af det danske kongehus, men han døde allerede året efter i 1810. Derpå valgtes franskmanden Jean Baptist Jules Bernadotte, Napoleons marskal, som skiftede navn til Karl 14. Johan og i 1814 erobrede Norge. Både i 1809 og efter Christian Augusts død havde det været på tale, at det danske kongehus skulle træde til og forsyne Sverige med en konge enten ved Frederik 6., prins Christian Frederik eller Frederik Christian af Augustenborg. Det anspændte forhold mellem Sverige og Danmark stod dog i vejen for en sådan løsning. Under den politiske og diplomatiske uro blev det både set som et spørgsmål om, hvilket kongerige der skulle have lov at bestå, og som en mulighed for at forene de tre nordiske lande under én konge (Barton 1970, s. 320-331).

I "Emund Lagmands Saga" afsættes kongen ligeledes ved et kup på grund af utilfredshed blandt folket, og hans rådgivere indsætter sønnen som medkonge. Under forhandlingerne kræver Emund, at den nye konge skal vælges af folket ud fra et simpelt kriterium: "hvem vi synes bedst om, enten han saa er af Herreslægt eller ikke" (s. 366). Hans krav afvises af kongens rådgivere, som holder fast i, at tronarvingen skal findes i slægten, og at de ikke ønsker råd fra rigets øvrige landsdele. De udpeger Anund Jakob frem for halvbroderen Emund den Gamle (eller den Slemme). Begrundelsen er, at førstnævnte er af ædel og svensk slægt på begge sider, hvorimod Emund er søn af en vendisk trælkvinde.

Som tilfældet havde været i 1810 ved valget af Bernadotte, er det også i sagaen en indflydelsesrig minoritet, som dikterer valget. Folkets mening eller andre udefrakommendes bliver ikke hørt. For Grundtvig kom det i løbet af 1813 og særligt efter 'skilsmissen' i 1814 til at stå meget klart, at den svenske rigsdag i 1810 havde truffet det forkerte valg ved at udpege en fransk opkomling til tronarving og reel regent. Frustrationerne får blandt andet udtryk i fortællingen *Helligtrekongerlyset* fra februar 1814 og i et ærbødigt, men kritisk brev til Frederik 6. fra juni om dennes håndtering af den nye politiske situation, hvor Grundtvig blandt andet forsøger at overtale kongen til at ophæve den nyligt indførte dødsstraf for direkte kontakt med Norge (Grundtvig 1924-1926, bind 1, s. 206-212). Grundtvigs reaktioner på skilsmissen – herunder planerne for oprettelsen af et kristent studenterkorps i Norge – er beskrevet i Lundgreen-Nielsen 1980, s. 601-604, og i Albeck 1955, s. 197-206.

Måske Grundtvig netop har valgt brudstykket om Emund for at demonstrere en tendens i den svenske statshistorie? Når en konge handler for egenrådigt, bliver han afsat. Desuden tages valget mellem ædelt blod over for fremmed op til diskussion. Ganske vist er forholdene omvendte i de to kongevalg, men de spejler hinanden. Det ville ikke ligge Grundtvig fjernt at præsentere sagaens begivenheder som en allegorisk udlægning af samtidens politiske situation.